

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет філології та журналістики

ПРОГРАМА
ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ ІЗ СУЧАСНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

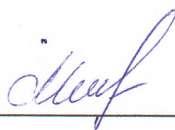
**Освітня програма: «Середня освіта (Українська мова і література).
Спеціальна освіта»**

Програма випускного екзамену із сучасних технологій спеціальної освіти для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) освітньо-професійної програми «Середня освіта (Українська мова і література). Спеціальна освіта».

Розробники: Чепка О.В., к. пед. н., доц., Хрипун Д.М., к. пед. н., доц.

Програму випускного екзамену із сучасних технологій спеціальної освіти для здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» освітньо-професійної програми «Середня освіта (Українська мова і література). Спеціальна освіта» схвалено на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти (протокол № 1 від «28» серпня 2023 р.).

В.о. завідувача кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Марина ЛЕМЕЦУК

Програму випускного екзамену із сучасних технологій спеціальної освіти для здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» освітньо-професійної програми «Середня освіта (Українська мова і література). Спеціальна освіта» розглянуто та погоджено на засіданні науково-методичної комісії факультету філології та журналістики (протокол № 1 від «31» серпня 2023 р.).

Голова науково-методичної комісії факультету філології та журналістики

Ірина ГОНЦА

Пояснювальна записка

Основною метою випускного екзамену із сучасних технологій спеціальної освіти є перевірка залишкових знань та умінь здобувачів вищої освіти.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	
Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК 2. Здатність до розуміння вагомої ролі мови як чинника національної ідентифікації, як інструмента оволодіння знаннями та освоєння досвіду, засобу спілкування і впливу.</p> <p>ЗК 5. Здатність експериментувати, засвоювати і використовувати нові інформаційні технології для досягнення запланованого прагматичного результату у професійній діяльності.</p> <p>ЗК 6. Здатність толерантно і безконфліктно комунікувати з різноманітною аудиторією, дотримуватися морально-етичних принципів спілкування.</p> <p>ЗК 8. Здатність аналізувати, синтезувати, оцінювати інформацію, виявляти проблеми та усувати їх.</p> <p>ЗК 10. Здатність до адаптації та дії у нових або нестандартних ситуаціях.</p>
Фахові компетентності спеціальності (ФК)	<p>ФК 6. Здатність до ефективної й компетентної участі в різних формах навчально-педагогічної діяльності (батьківські збори, педради, методичні об'єднання філологів чи класних керівників).</p> <p>ФК 7. Готовність до організації і провадження освітнього процесу як педагогічної взаємодії, спрямованої на розвиток особистості учня.</p> <p>ФК 11. Здатність здійснювати комплексний корекційно-педагогічний, психологічний, соціальний та реабілітаційний супровід дітей з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти, інклюзивно-ресурсних центрах.</p> <p>ФК 12. Спроможність проектувати зміст освітнього процесу, використовувати ефективні технології роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.</p> <p>ФК 13. Здатність аналізувати психологічні механізми навчання та виховання дитини з особливими освітніми потребами для забезпечення спрямованої соціалізації, інтеграції.</p>
Програмні результати навчання	
<p>ПРН 6. Застосовувати в педагогічній діяльності наукові методи пізнання, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати та інтерпретувати результати, створювати моделі та визначати їхню дієвість.</p> <p>ПРН 7. Уміти практично використовувати набуті теоретичні знання та практичні вміння у професійній діяльності.</p> <p>ПРН 8. Аналізувати особливості сприйняття та засвоєння навчальної інформації з метою корекції й оптимізації освітнього процесу.</p> <p>ПРН 10. Планувати, організувати і презентувати науково-теоретичні та прикладні дослідження в конкретній філологічній галузі.</p> <p>ПРН 11. Застосовувати знання про експресивні, емоційні, логічні засоби мови та техніку мовлення для досягнення запланованого прагматичного результату, організації фахової міжособистісної комунікації.</p> <p>ПРН 13. Володіти когнітивно-творчими якостями: інтелектуальною активністю, гнучкістю й оригінальністю мислення, інтуїцією, критичністю тощо.</p> <p>ПРН 16. Розвивати інтелектуальну та емоційну сфери, пізнавально-розумові та ціннісні орієнтації особистості учня.</p> <p>ПРН 17. Дотримуватися професійної етики й основних засад академічної доброчесності до</p>	

всіх учасників освітнього процесу.

ПРН 18. Підвищувати рівень особистісного науково-професійного розвитку; виявляти ініціативу й наполегливість у досягненні професійних цілей.

ПРН 19. Уміння застосовувати сучасні освітні, реабілітаційні, інформаційні, психолого-педагогічні технології у роботі з особами з особливими освітніми потребами в умовах закладів спеціальної та загальної освіти, служб, організацій, установ сфери освіти, охорони здоров'я, соціального захисту.

ПРН 20. Уміння визначати індивідуальну траєкторію дитини з особливими освітніми потребами.

ПРН 21. Уміння здійснювати психолого-педагогічний та реабілітаційний супровід дітей з особливими освітніми потребами в освітньому процесі.

ПРОГРАМА ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ, ЯКІ ФОРМУЮТЬ ЗМІСТ ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ ІЗ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Визначення, причини, механізм порушення при алалії. Короткі відомості із історії вивчення алалії. Класифікація алалії. Диференційна діагностика алалії від схожих станів. Характеристика різноманітних форм алалії. Психолого-педагогічна характеристика дітей з алалією.

Визначення, механізми порушення при моторній алалії, форми, їх характеристика. Мовленнєва та немовленнєва симптоматика моторної алалії. Загальна та артикуляційна моторика, фонетичні особливості мовлення, лексико-граматична будова мовлення, стан фонематичного слуху, монологічна структура мовлення, імпресивна сторона мовлення, стан психічних функцій. Обстеження дітей з моторною алалією.

Мета, завдання, методи, принципи логопедичної корекції при моторній алалії. Особливості логопедичної роботи при моторній алалії за методикою Б.М. Гриншпуна. Етапи корекції моторної алалії за методикою О.В. Правдіної. Методика логопедичної корекції моторної алалії за Є.Ф. Соботович.

Визначення, механізм порушення при сенсорній алалії. Особливості проявів дефекту при сенсорній алалії. Особливості розвитку мовлення та психіки сенсорних алаліків. Диференціальна діагностика сенсорної алалії.

Мета, завдання, методи, принципи логопедичної корекції при сенсорній алалії. Поетапність логопедичного впливу при сенсорній алалії. Попередження, подолання порушень письмового мовлення при сенсорній алалії. Структура

Короткі відомості з історії вивчення афазії. Визначення, причини. Класифікація афазії за О.Р. Лурія. Форми афазії: еферентна моторна кінетична; аферентна моторна кінестетична; акустико-гностична; акустико-мнестична, семантична і амнестична.

Загальні принципи і прийоми подолання афазії. Вклад вітчизняних вчених у науку афазіологію. Обстеження вищих коркових функцій при афазії. Корекційно-педагогічна робота при кожній окремій формі афазії: акустико-гностичній (5 етапів), акустико-мнестичній, семантичній, аферентній, моторній, еферентно-моторній, динамічній.

Теоретичне обґрунтування загального недорозвинення мовлення (ЗНМ). Клінічні види ЗНМ. Етіологія ЗНМ. Періодизація ЗНМ. Психолого-педагогічна характеристика дітей із ЗНМ. Мовленнєва симптоматика: порушення фонематичного слуху, недорозвиток граматичної будови мовлення, недорозвиток зв'язного мовлення, вторинні порушення писемного мовлення. Немовленнєва симптоматика: неврологічні порушення, психопатологічні порушення. Вивчення дітей із ЗНМ. Етапи обстеження: орієнтовний, диференціувальний, етап обстеження немовленнєвих процесів, етап обстеження компонентів мовної системи, заключний, уточнювальний етап.

Основні принципи корекційної роботи: принцип раннього впливу на мовленнєву діяльність з метою попередження вторинних відхилень; онтогенетичний принцип (урахування закономірностей розвитку дитячого мовлення в нормі); принцип системності в роботі; принцип диференційованого підходу в логопедичній роботі до дітей із ЗНМ, які мають різну структуру мовленнєвого порушення; принцип зв'язку мовлення з іншими сторонами психічного розвитку. Основні напрямки логопедичної роботи. Поетапне формування мовлення при його недорозвитку.

Фактори, які впливають на стан мовлення дитини з порушенням слуху. Види мовлення, якими користуються діти з вадами слуху. Механізми формування активного і пасивного усного мовлення при порушеннях слуху. Особливості мовлення слабочуючих дітей.

Специфіка розвитку мовлення дошкільників з вадами слуху. Умови розвитку мовлення дітей з порушенням слухової функції. Основні напрями з розвитку мовлення.

Вплив зорової патології на розвиток мовлення дітей раннього віку. Найпоширеніші зорові патології раннього дитинства. Класифікація вторинних відхилень у розвитку дітей з зоровими аномаліями. Особливості мовлення у дітей з порушенням зору. Особливості мислення у дітей з порушенням зору. Особливості сприйняття, уявлення та мислення у осіб з зоровою депривацією.

Розвиток усного зв'язного мовлення дошкільників. Особливості фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення дошкільників з порушенням зору та їх корекція. Попередження схильності до дисграфії та дислексії.

Особливості формування лексико-граматичної сторони мовлення. Формування фонетико-фонематичної сторони мовлення в осіб з інтелектуальними порушеннями. Особливості писемного мовлення дітей з інтелектуальним порушенням.

Логопедична робота з дітьми з інтелектуальними порушеннями (теоретична частина). Логопедична робота з дітьми з інтелектуальними порушеннями (практична частина).

Характеристика дитячого церебрального паралічу. Мовні порушення у дошкільників з дитячим церебральним паралічем. Причини ДЦП. Синдроми мовних порушеннях при ДЦП.

Діагностика та корекція рухових і мовних порушеннях дітей з ДЦП. Логопедична робота з дітьми дошкільного віку з діагнозом дитячий церебральний параліч. Зарубіжні методики освіти дошкільників з дитячим церебральним паралічем.

Розвиток інноваційних процесів як спосіб забезпечення модернізації спеціальної освіти. Види інновацій в освіті та їх класифікація. Визначення та сутність понять «новий» «нововведення» «новація» «інновація» у педагогічній науці. Інноваційні технології в спеціальній освіті України.

Асистивні технології в освітньому середовищі спеціальної та інклюзивної школи. Інформаційні технології в логопедії. Сучасні комп'ютерні технології в роботі логопеда. Комп'ютерні корекційні технології в логопедії.

Сучасні засоби підтримуючої комунікації та їх характеристика. Альтернативна (додаткова) комунікація як засіб комунікації, що доповнює або замінює звичайну мову. Застосування невербальних засобів комунікації в спеціальній педагогіці. Комунікація за допомогою графічних символів, технічних пристроїв. Спеціальні електронні засоби комунікації.

Значення бібліотерапії. Особливості підбору літературних творів у бібліотерапії. Казкотерапія, її предмет та значення. Етапи становлення казкотерапії. Принципи казкотерапії. Аналіз дитячих казок. Види.

Ігротерапія, особливості застосування, значення. Організація простору для проведення ігротерапії. Види ігор в психолого-педагогічній терапії. Особливості підбору ігрового матеріалу. Піщана терапія в логопедичній роботі. Реалізація методу ерготерапії щодо дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими порушеннями фізичного, інтелектуального, психічного, психологічного розвитку та сенсорними порушеннями.

Пасивні та активні методи арттерапії. Терапія мистецтвом. Образотворча терапія. Музикотерапія, вокалотерапія, звукотерапія в логопедичній роботі. Хореографічна терапія.

Анімалотерапія в практиці спеціальної педагогіки. Історія, функції, види, особливості анімалотерапії. Іпотерапія – як метод лікувальної педагогіки. Особливості використання дельфінотерапії в терапевтичній роботі. Гірудотерапія, апітерапія, кумисолікування. Використання лікувальних ефектів собак (каністерапії) й інших свійських тварин.

Логопедичний масаж в логопедії. Використання методу Су-Джок у роботі логопеда. Використання методу тістоластики в логопедії. Гідрогімнастика в роботі з дітьми логопедичних груп. Використання скляних камінців «Марблс» в корекційно-логопедичній роботі з дітьми. Використання ЛЕГО-технологій у логопедичній роботі.

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ ЗДОБУВАЧІВ
НА ВИПУСКНОМУ ІСПИТІ З ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ
З МЕТОДИКОЮ ІЇ НАВЧАННЯ**

Зміст критеріїв сформованості знань

Назва рівня сформованості знань	Зміст кваліфікаційного критерію сформованості знань
Понятійний	Знання та відтворення понятійно-категоріальної інформації про об'єкти, предмети та способи діяльності
Прикладний	Знання діалектичного зв'язку категорій, об'єктів, предметів та способів діяльності
Творчий	Знання діалектичного зв'язку категорій, об'єктів, предметів і способів діяльності, що є достатніми для формування та впровадження власної моделі професійної діяльності

Зміст критеріїв сформованості умінь

Назва рівня сформованості вмінь	Зміст кваліфікаційного критерію сформованості вмінь
Репродуктивний	Уміння відтворювати досвід практичної діяльності шляхом самостійного вибору та застосування типових методів (алгоритмів) діяльності в стандартних умовах
Алгоритмічний (евристичний)	Уміння вирішувати типові фахові завдання шляхом самостійного вибору та застосування типових методів (алгоритмів) діяльності в нових (нестандартних) умовах
Творчий	Уміння вирішувати фахові завдання шляхом самостійного вибору та застосування типових методів (алгоритмів) діяльності в нових (нестандартних) умовах, творчо використовувати результати дослідження

Критерії оцінювання відповідей здобувачів освіти

90 – 100 балів /А/
Здобувач освіти ґрунтовно, повно та послідовно викладає навчально-науковий матеріал, обізнаний із теоретичними підходами і концепціями, вільно володіє професійною термінологією; логічно і послідовно обґрунтовує свої думки; глибоко розкриває суть питання, застосовує теоретичні знання для аналізу мовних явищ, наводить точні приклади для їх ілюстрації. Демонструє уміння аналізувати, зіставляти, узагальнювати.
82 – 89 балів /В/
Здобувач освіти виявляє глибокі знання і розуміння основних положень навчальних дисципліни, але допускає деякі помилки, які сам виправляє; у відповіді є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і незначні порушення норм літературної мови. Здобувач освіти уміє зіставляти та узагальнювати засвоєний матеріал, робить власні висновки.
75 – 81 бал /С/
Здобувач освіти виявляє достатні знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає деякі помилки, які сам виправляє; у відповіді є недоліки в послідовності викладу матеріалу і незначні порушення норм літературної мови. Здобувач освіти зіставляє та узагальнює вивчене, однак допускає помилки.
69 – 74 бали /Д/

Здобувач освіти виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає значні помилки у викладі матеріалу, які свідчать про недостатньо глибоке засвоєння теоретичних понять; володіє матеріалом на репродуктивному рівні, демонструє початкові вміння; допускає помилки в мовленнєвому оформленні, у виконанні практичних завдань. Здобувач освіти частково розкриває зміст.
60 – 68 балів /E/
Здобувач освіти виявляє поверхові знання навчальної програми; не вміє виділити теоретичний і фактичний матеріал; непослідовно і невпевнено відповідає на запитання; допускає порушення норм літературної мови, не може пояснити мовні правила.
35 – 59 балів /FX/
Здобувач освіти виявляє поверхові знання навчальної програми; не вміє виділити теоретичний і фактичний матеріал; неправильно відповідає на запитання; допускає грубі порушення норм літературної мови, не може виконати практичне завдання.
1 – 34 бали /F/
Здобувач освіти не знає основного програмового матеріалу, не відповідає на питання, не може навести приклади, не володіє нормами літературного мовлення.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Асистент учителя в інклюзивному класі : навчально-методичний посібник / Н. М. Дятленко, Н. З. Софій., О. В. Мартинчук, Ю. М. Найда. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
2. Бондар В. І., Ільченко А. М. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтесорі : Навчальний посібник. Полтава : РВВ ПДАА, 2009. 252 с.
3. Ващенко Л. М. Система управління інноваційним процесом в загальній середній освіті регіону / В. Л. Ващенко ; Інститут педагогіки АПН України. К. 2006. 455 с.
4. Волинець Ю. О., Дорохова Д. О. Інноваційні технології навчання в державних закладах дошкільної освіти : Теоретичний аспект. *Молодий вчений*. 2021. № 4. С. 194–197.
5. Городиська В. В.. Упровадження арт-терапії як інноваційної технології у дошкільних закладах освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69. Т. 1. С. 56–61.
6. Данілавичюте Е. А., Литовченко С. В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі : навчально-методичний посібник / За ред. А. А. Колупаєвої. Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012.
7. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
8. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті : інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць* / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12-28.
9. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
10. Лемещук М. А. Педагогічний супровід процесу соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільних навчальних закладах : [монографія] / М. А. Лемещук. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «ВІЗАВІ», 2017. 149 с.

11. Логопедія. Підручник, друге видання, перероблене та доповнене. За ред. М. К. Шеремет. Київ : Видавничий Дім "Слово", 2010. 672 с.
12. Матвеєва М. П., Миронова С. П. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку: Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський державний університет, 2005. 164 с.
13. Психолого-педагогічний супровід дітей шкільного віку з помірною та тяжкою розумовою відсталістю / За ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка. Київ : ТОВ «Поліпром», 2006. 156 с.
14. Синьов В. М., Матвеєва М. П., Хохліна О. П. Психологія розумово відсталої дитини : Підручник. Київ : Знання, 2008. 359 с.
15. Скрипко Т. В. Інноваційний менеджмент : підручник. Київ : Знання, 2011. 423 с.
16. Смолук С. Упровадження інноваційних технологій в освітній процес закладу дошкільної освіти. *Упровадження інновацій*. Acta Paedagogica Volyniensis. 2022. № 3. С. 3–8.
17. Стадненко Н. М., Матвеєва М. П., Обухівська А. Г. Нариси з олігофренопсихології / За загальною редакцією Н. М. Стадненко. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2002. 200 с.
18. Теоретико-методологічні засади розвитку спеціальної та інклюзивної освіти: [монографія] / І. І. Демченко, В. А. Білан, І. А. Малишевська, Н. П. Голуб, Л. Д. Бегас, М. А. Лемещук. Умань : Візаві, 2018. Т. 1. 214 с.
19. Черніченко Л. А. Інноваційні методи здоров'язбережувальної технології в інклюзивному ДНЗ. *Вплив навколишнього середовища на формування особистості*. Умань : Алмі, 2014. С. 153–155.
20. Штіль С. Казкотерапія на заняттях із дітьми з особливими потребами. Дошкільний вік. *Дефектолог*. 2009. № 4. С. 24–39.
21. Шульженко Д. І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: монографія. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. 385 с.
22. Шулікін Д. Нова українська школа й інклюзивна освіта. *Освіта України*. 2017. 10 квіт. (№ 14). С. 5–8.